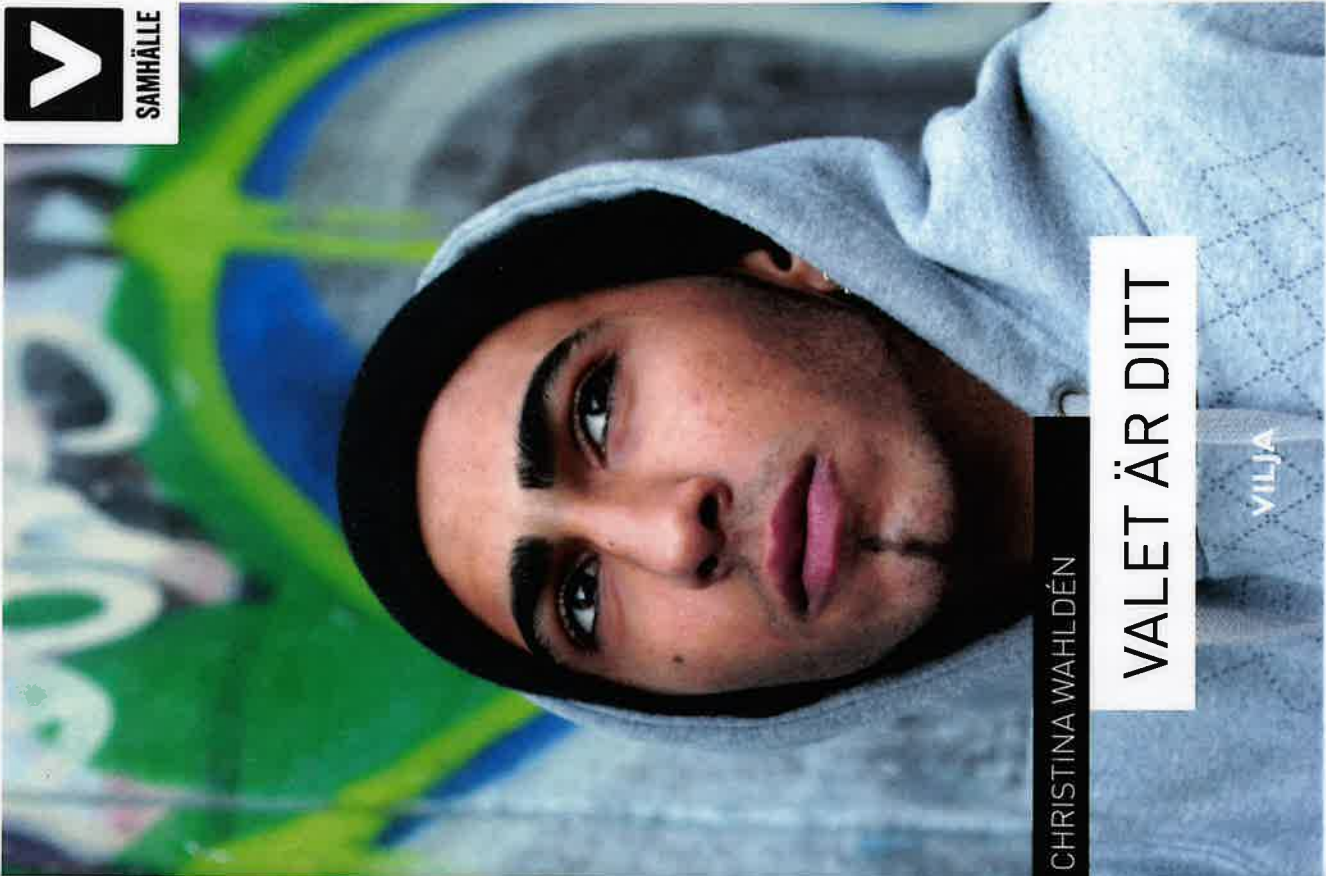

CHRISTINA WAHLDÉN

VALET ÄR DITT

VILJA

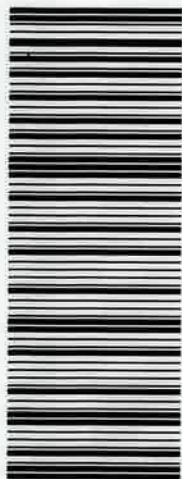
➤ Christina Wahldén **VALET ÄR DITT**

LÄTTLÄST

He
LÄTTLÄST

I Valet är ditt får vi följa Hamed som ska rösta för första gången. Vi får veta allt om Sveriges olika val: riksdagsvalet, kommunalvalet, landstingsvalet och EU-valen. Vi möter också Hameds granne Rut. Hon tänker inte rösta. Men Hamed säger: "Det är viktigt att säga vad man tycker. Och valet är ditt!"

MÖLNDALS
STADSBIBLIOTEK

890 91 12 1935

www.viljatorrag.se

9 7704 175 67 1796

Kapitel 1

Det är en varm dag i slutet av augusti. Hamed är på väg hem från skolan.

Hamed är glad att skolan har börjat igen. Han tycker att sommarlovet är för långt. Hamed vill inte ha lov. Han vill gå i skolan.

Han tycker bäst om matematik och svenska. Nej, kanske engelska. Nej, kanske historia. Han vet inte. Han älskar alla ämnen. Och han älskar sina skolböcker.

Hamed fyller snart 18 år. Han har nyss flyttat ifrån boendet för ensamma flyktingbarn.

Han kom till Sverige för några år sedan. Det var en lång och farlig flykt från Afghanistan.

Hamed har känt sig ensam här, men nu har han fått flera nya vänner.

Han bor i en lägenhet med två andra killar. De är också flyktingar från Afghanistan.

Killarna har varsitt rum och delar på kök och vardagsrum.

Lägenheten är fin. Hamed trivs där.

Hamed låser upp dörren till lägenheten. På bordet innanför dörren ligger några brev.

Hamed ställer ner sin tunga skolväska. Sedan tar han upp kuverten.

Ett av dem är till honom. Det står hans namn på. Det står också RÖSTKORT på brevet.

Hamed vet vad ett röstkort är. De har pratat om det i skolan och han har väntat på det här brevet.

Han fyller 18 år samma dag som det är val. Hur han röstar kan avgöra vilket parti som får bestämma i kommunen och i landstinget där han bor.

Röstkortet skickas per post till
alla som har rätt att rösta.

Hamed sätter sig vid köksbordet
och öppnar kuvertet. Det står hans
namn på röstkortet. Han får rösta i
kommunalvalet och i landstings-
valet i september.

På röstkortet står var lokalen
ligger där man kan rösta. Där står
också var man kan rösta i förväg,
före valdagen.

Men Hamed vill inte rösta i
förväg. Han vill rösta på den riktiga
valdagen.

Det är en stor sak att få rösta. Att
få säga vad man tycker.

Amir kommer in i köket och frågar vad Hamed håller i handen.

– Det är mitt röstkort, säger Hamed stolt.

– Lyckans ost, säger Amir.

Amir har lärt sig det uttrycket i skolan och han använder det hela tiden.

Om Hamed har alla rätt på ett prov säger Amir att han är en lyckans ost. Amir menar att Hamed har tur.

Hamed säger att det är fel. Han har alla rätt för att han har pluggat hårt.

Men Amir säger i alla fall att Hamed är en lyckans ost.

– Jag fyller inte 18 år förrän i oktober. Jag får inte rösta förrän i nästa val. Det är om fyra år. Typiskt, säger Amir.

– Vilka hade du velat rösta på då? frågar Hamed.

– Det får du inte fråga. Eller i alla fall: jag tänker inte svara på det. Det är en valhemlighet, säger Amir.

– Jag vet, säger Hamed.

Hans lärare i samhällskunskap har berättat om det som heter valhemlighet. Alla får rösta hur de vill. Och ingen behöver berätta för någon vilket parti eller vilken politiker man röstade på. Det är hemligt.

Han går in på sitt rum och lägger röstkortet på skrivbordet. Det får ligga i en egen, viktig hög.

Han lägger sitt id-kort ovanpå så att han inte ska glömma bort att ta med sig det när han ska rösta. Han måste kunna visa att det är han som är Hamed i vallokalen. Alla som röstar måste visa legitimation.

Hamed vet att alla också blir avprickade så att ingen kan rösta mer än en gång. En röst per person. Det är det som gör varje röst så värdefull, tänker Hamed.

Kapitel 2

Amir, Hamed och Hassan äter middag i köket. De brukar turas om att laga mat.

Idag är det Hameds tur. Han gör pasta med tonfisksås.

Att laga pasta med tonfisksås är enkelt. Hamed kokar pastan. I en annan kastrull lägger han krossade tomater, lök, tonfisk och svarta oliver. Det behöver bara bli varmt. Han smakar av med lite peppar och andra kryddor. Sedan är det klart.

Hemma i Afghanistan är det

Hameds mamma och systrar som lagar all mat.

Han tänker på sin mamma när han står vid spisen och rör i kastrullen.

Mamma skulle bli förvånad om hon såg honom nu. Hon hade nog skrattat. Hon har nog aldrig sett en man laga mat. Och så hade hon kramat honom.

Hamed saknar sin mamma.

Amir gillar inte tonfisk.

– Men vi kan inte äta hamburgare varje dag, säger Hamed.

– Jo, det kan vi visst, säger Amir.

Efter maten går Hamed ut med soporna. Han vet att alla måste sortera soporna.

Metall, glas och papper ska läggas i olika soptunnor.

Amir tycker inte att det är viktigt att sortera sopor. Han brukar lägga alla sopor i en plastkasse. Sedan slänger han allt i samma soptunna. Men det gör inte Hamed.

När han ska gå tillbaka in i porten möter han en granne med rullator.

Hon bor i lägenheten bredvid

Hameds, men de har aldrig pratat med varandra tidigare.

Hamed håller upp dörren för henne.

Hon har en stor matkasse i korgen på rullatorn. Hon pustar och är svettig.

Hamed väntar på att hon ska säga tack. Det är artig. Men den här tanten är inte artig. Hon säger ingenting. Hon ser bara sur ut.

Hon parkerar sin rullator innanför porten. Sedan lyfter hon upp matkassen. Den ser väldigt tung ut.

– Ska jag hjälpa dig att bära?
frågar Hamed.

Tanten muttrar något. Men Hamed får ändå ta kassen. Den är så tung att Hamed tror att den ska gå sönder.

De tar hissen upp.

Tanten låser upp sin dörr.

Hamed tvekar först om han ska gå med in. Sedan tar han av sig skorna och går in.

Han bär kassen hela vägen in till tantens kök. Det är litet och trångt.

Hon muttrar en gång till.

Hamed sträcker fram sin hand.

– Hej, jag heter Hamed. Jag är din granne, säger han.

Tanten tittar på honom en kort stund.

Hon är gammal. Ungefär som farmor, tänker Hamed. Väldigt gammal. Skrynklig i hela ansiktet.

Så tar tanten Hameds hand och

säger:

– Rut.

Sedan kommer hon på något:

– Får jag bjuda på en kopp kaffe?

Hamed vet vad det betyder. Fika.

– Ja, tack, säger han.

Fika är bra.

Han sätter sig vid köksbordet.

Rut häller vatten och kaffe i
kaffebyggaren.

Sedan packar hon upp sin kasse.
Där har hon soppa, mjöl, smör,
potatis, äpplen, mjölk, bröd, ännu
mer kaffe och en veckotidning.

Hon är tyst hela tiden.

Hamed ser sig omkring. Rut bor i
en liten lägenhet.

Han kan se in i vardagsrummet och
sovrummet från köket. I fönstren är
det fullt av krukväxter som blommor.

På väggen i vardagsrummet sitter
fotografier på barn. De ser glada ut.

En katt kommer gående från
vardagsrummet. Den är svart med
vita tassar och tittar med smala
ögon på Hamed.

Katten hoppar upp på diskbänken.
Rut kliar den mellan öronen.

Hamed hör hur katten spinner.
Själv harklar han sig.

– Är det dina barn? frågar han och
pekar på fotografierna.

Rut nickar.

– Bor de långt bort? frågar

Hamed.

Rut tittar förvånat på honom.

– Nej, de bor här i stan. Men vi
ses inte så ofta. De arbetar så
mycket, säger hon.

Hon tar fram två blommiga
kaffekoppar och fat med guldkant.

– Och jag har ju min katt Sixten,
säger hon.

Hamed tycker det är hemskt att

Ruts barn inte hälsar på henne oftare.

Det skulle aldrig hända i Afghanistan.

Det är första gången Hamed dricker
ur kopp med guldkant. Det är
våldigt fint.

Kakfatet har också guldkant. På
fatet lägger Rut upp kanelbullar och
två sorters kakor.

– Jag har bakat själv, säger hon
och ser stolt ut.

Så håller hon upp kaffet i
kopparna. Hon sätter sig mittemot
Hamed och pustar. Hon tittar ut
genom fönstret.

Det blir tyst en stund. Bara
Sixtens spinnande hörs. Han låter
som en liten motor.

Hamed kommer på något att säga:

– Jag fick mitt röstkort idag! säger han glatt.

– Vad för något? säger Rut.

– Mitt röstkort! Jag får rösta i valet snart! Det är första gången jag gör det, säger Hamed.

– Jaha. Ja, det kommer så mycket skräp med posten, säger hon.

Hamed tror att han hört fel.

– Skräp? säger han.

– Jag vet inte om jag har fått något röstkort. Jag har kanske slängt det, säger Rut och tar en kaka.

– Nej! Du måste leta! Det är viktigt, säger Hamed.

– Varför det? säger Rut.

– Att rösta är mycket viktigt i en demokrati. Demokrati betyder att folket ska bestämma, säger Hamed.

Han blir högtidlig när han säger det. Han känner att det verkligen är så.

– Äsch. Det spelar ändå ingen roll. Jag brukar inte rösta, säger Rut.

Hamed vet inte vad han ska säga. Hur kan hon säga så? Att det inte spelar någon roll att rösta? Det är ju helt fel.

Han tar en av Ruts kakor. Den smakar choklad och har pärlsocker på. Den smälter i munnen.

Rut dricker sitt kaffe och är tyst.
Klockan på väggen bakom henne
tickar.

Kapitel 3

Hamed blir lite ledsen över att Rut
inte tycker att det är viktigt att rösta.

Han försöker prata med henne
igen.

– Tänk om alla tänkte som du. Då
skulle ju ingen rösta. Det är viktigt
att visa vad du tycker! Valet är ditt!
säger Hamed.

– Jag kunde ju rösta blankt, fnyser
Rut.

– Blankt? Vad betyder det? säger
Hamed.

– Jag tar en röstsedel som det inte står något på. Jag röstar, men inte på något parti, säger Rut.

Det låter mycket konstigt, tycker Hamed.

– Varför gör man så?

– Kanske för att man som du tycker att det är viktigt att rösta.

Men för att man tycker att alla partier är dåliga. Att ingen bryr sig om pensionärer och gamla, säger Rut.

Hamed söker på blank valsedel i sin mobil. Det står att en sådan röst räknas, men inte påverkar själva valresultatet.

Men den som röstar blankt vill kanske visa att hon inte gillar något av partierna.

– En blank röst är inte bra. Och jag bryr mig om dig, säger Hamed.

– Där jag kommer ifrån har vi också val, säger Hamed.

– Så bra, säger Rut.

– Men där är valen stökiga. Det är en del fusk. Många kan inte läsa. De kanske tar fel valsedel till och med.

– Läsa kan jag, men jag vill inte rösta för det.

Hamed suckar. Hur ska han få henne att förstå?

– Om inte du röstar kanske något parti du inte gillar får alla röster.

– Jag gillar inget parti.

– Men det parti du tycker minst illa om, försöker Hamed.

– Alla politiker är tjuvar. De har höga löner betalade av skatten vi alla betalar. Jag har minsann arbetat och betalat skatt hela livet. Men nu när jag är gammal är jag ingenting värd. Jag är som ett äppelskrutt som alla vill bli av med, säger Rut.

– Nej, Rut! Du är inget äppelskrutt, säger Hamed.

– Nej, det vet jag väl, men det känns så. Det spelar ingen roll, säger Rut.

Hon håller upp mer kaffe.

Påtar. Det heter så, har Hamed lärt sig. När man håller upp kaffe en gång till är det påtar.

Då säger Hamed det som Amir alltid brukar säga:

– Rut! Du är en lyckans ost som får rösta!

Hon tittar på honom och skrattar lite.

– Vad sa du?

– Du är en lyckans ost som får rösta! Du får ju rösta till riksdagen också. Jag får bara rösta till kommunen och landstinget, säger Hamed.

– Jaja. Jag ska väl fundera på

saken, säger Rut.

– Jag vill rösta i alla tre valen, men jag är inte svensk medborgare än så jag får inte det. Jag röstar där jag får. Du får rösta på alla tre ställena, men du vill inte, säger Hamed.

– Vilket parti ska du rösta på då, säger Rut?

– Det är hemligt. Det vet du väl?

– Ja då. Men man får ju berätta om man vill.

Hamed tittar misstänksamt på henne. Visserligen är hon bara en gammal tant, men han har lärt sig att aldrig lita på någon.

Hamed skakar på huvudet.

– Nej. Jag vill inte berätta.

Förresten har jag inte bestämt mig än.

Han har funderat länge på vilket parti han ska rösta på.

Amir säger att Socialdemokraterna är det enda rätta.

Hassan skulle rösta på Moderaterna.

Det är de två stora partierna, vet Hamed. Socialdemokraterna till vänster och Moderaterna till höger.

Hamed tycker att miljön är den viktigaste frågan för framtiden.

Borde han kanske rösta på Centern?

Det är ett ganska litet parti som kanske åker ur riksdagen till och med. Ett parti måste få minst fyra procent av alla röster för att få sitta med i riksdagen.

Men i kommunen där Hamed bor är Centern inte så små.

Hamed vet inte. Centern eller Miljöpartiet?

I Sverige är det så att inget parti vinner helt ensamt. Partierna måste samarbeta för att kunna bilda en regering.

Det finns ett parti som Hamed inte ska rösta på. Sverigedemokraterna. De gillar inte sådana som Hamed.

Då blir det konstigt om han röstar på dem.

Sverigedemokraterna har aldrig varit med om ett krig, tänker Hamed. Om det blev krig i Sverige skulle de nog också fly till ett land där det var fred.

– Mer kaffe? frågar Rut.

– Nej tack, säger Hamed.

Han reser sig och ställer kopp och fat i diskhon.

– Tack för fikat. Det var goda kakor! säger han.

– Det var så lite. Tack för att du hjälpte mig, säger Rut.

Hamed tycker att hon nästan ler.

Katten stryker sig mot Hameds ben när han ska gå.

Hamed går in till sig och pluggar fysik. Det är svårt. Roligt men svårt.

Kapitel 4

Idag är det den 14 september. Idag är det val. Det är söndag och de flesta är lediga.

Hamed är finklädd. Han har tagit på sig grå kostym, vit skjorta och grön slips.

Det är en stor dag. Han fick födelsedagstårtan till frukost av Amir och Hassan. De vet hur viktigt han tycker att valet är. De är ju yngre och får inte rösta. De skojar med honom.

– Hördu, statsministern, gå och rösta nu då!

– Statsministern, glöm inte röstkortet.

– Rösta på Socialdemokraterna för min skull, snälla! säger Amir.

– Nej, rösta på Moderaterna! säger Hassan.

Hamed skakar på huvudet och ler.

Han ska rösta på det han själv vill. Centern eller Miljöpartiet.

Miljöpartiet eller Centern. Han har inte riktigt bestämt sig än.

Hamed ska rösta i matsalen på en skola i närheten av där han bor.

Det sitter skyltar utanför som det står Vallokal på.

Hamed ser att både unga och gamla går in där. Han rättar till slipsen och följer efter de andra.

Tänk om mamma kunde se mig nu. Jag får rösta, mamma. Det spelar roll vad jag tycker, tänker Hamed.

Det blir en liten kö vid ingången till skolan. När Hamed kommer in genom dörrarna står en glad kvinna där. Hon har ett band över bröstet som det står Moderaterna på. Hon ger honom valsedlar för Moderaterna.

Valsedlar finns i vallokalen där man röstar.

Hamed ska ju inte rösta på Moderaterna. Men han vill vara artig och tar emot kvinnans valsedlar. Så tänker han att det är bra om hon tror att han röstar på Moderaterna. I verkligheten ska han rösta på Centern eller Miljöpartiet.

Kön ringlar långsamt framåt. Hamed får gula, vita och blå valsedlar av alla partier.

Den gula valsedeln är till riksdagen. Den vita valsedeln är till kommunfullmäktige. Den blå valsedeln är till landstinget.

Hamid vet att det bara är de vita och de blå valsedlarna som han ska ta.

Men det känns fint att få hålla i de gula valsedlarna. Även om han inte får rösta till riksdagen.

På ena sidan i matsalen står fyra ställningar med grönt tyg på tre av sidorna. De är som bås. Därinne kan ingen se vad man röstar på.

Till slut är det Hameds tur.

Han tar med sig alla valsedlar han fått och går till ett bås.

Därinne finns ett litet trekantigt bord. På bordet sitter en stor lapp.

Där står det:

Valsedlar får ej vikas! Endast en valsedel i varje kuvert.

Hamed tittar på högen med valsedlar han har med sig.

Han letar fram de som är för Centern och de som är för Miljöpartiet. Han tittar på dem och så bestämmer han sig.

På valsedeln finns en lista med politiker som man kan rösta på. Om man vill rösta på någon särskild politiker kan man sätta ett kryss i rutan framför personens namn.

Hamed sätter ett kryss vid namnet som står högst upp. Hamed vet inte vem den politikern är. Står namnet överst på listan måste ju det vara en bra person, tänker han.

Hamed lägger ner den vita

valsedel i kuvertet och slickar igen det. Det finns en liten öppning längst ner där man kan se vilken färg det är på valsedeln.

Sedan gör han likadant med den blå valsedeln till landstinget.

De valsedlar som Hamed inte har använt låter han ligga kvar i båset.

Hamed tar sina två kuvert och går fram till ett bord. Där sitter två kvinnor.

Den ena kvinnan frågar efter hans namn och hans legitimation och hans röstkort. Hon letar reda på hans namn i en tjock pärm.

Hameds namn finns där, bland alla andra som har rätt att rösta.

Kvinnan sätter en prick som visar att han har röstat och så lägger den andra kvinnan ner Hameds röster i två stora lådor.

En för vita röster och en för blå röster.

– Tack för din röst, säger hon.

Hamed ler. Han känner sig stolt. Han har röstat. Han har påverkat framtiden och politiken så att det ska bli så bra som möjligt.

Nu ska det bli spännande att se hur det går i valet.

Kapitel 5

Då ser Hamed att Rut kommer ut från ett av de gröna båsena. Hon måste ha hittat sitt röstkort. Hamed väntar på henne.

– Så du röstade ändå? säger han.

– Jag är ju här, säger Rut.

– Vad röstade du på då?

– Det är min hemlighet, säger hon och ler.

Utanför matsalen står en termos med kaffe. Hamed tänker fråga Rut om hon vill ha kaffe.

I vallokalen. I bakgrunden syns de gröna valbåsen.

Då säger Rut:

– Det här kaffet kan vi inte dricka, eller hur? Termoskaffe? Nej tack.

Kom med mig hem så tar jag fram några bullar.

Hamed blir glad. Han dricker

gärna kaffe med Rut. Fel: han fikar gärna med Rut.

Rut går långsamt med sin rullator, så det tar en stund att komma hem.

Det gör inget. Hamed tycker om att gå långsamt i sin kostym. Han har varit och röstat och han är så nöjd. Solen skiner på dem.

– Hur tror du att det går i valet nu då? frågar han.

– Äsch, jag vet inte. Det blir väl samma sak vem som än vinner, säger Rut.

– Nej, det blir det inte alls, säger Hamed.

Men så skrattar de mot varandra.

Katten Sixten möter dem vid dörren i lägenheten. Han jamar och stryker sig mot Hameds ben.

Rut gör kaffe och Hamed dukar fram kopparna med guldkant.

– Vet du, jag är glad att du sa till mig att jag borde rösta, säger Rut.

– Varför det?

– Jo, du fick mig att tänka till lite.

Du var så bestämd. Du sa att det var
viktigt att rösta. Och det är det ju
också. Kom, vi sätter oss framför
teven. Vi måste ju se hur det går,
säger Rut.

FAKTA

Vad är demokrati?

På riksdagens hemsida står det så här om demokrati:

”Sverige har demokrati. Demokrati betyder att folket bestämmer. Det innebär att folket väljer vilka som ska styra landet. För att det ska fungera måste det finnas olika partier att rösta på.

Partierna har bildats när människor som tycker samma saker bestämmer sig för att kämpa tillsammans för det de vill ändra på. Varje parti har ett politiskt program. Där står det vad partiet vill kämpa för.

Alla kan bli medlem i ett parti. Då kan det bli lättare att vara med och bestämma.

Tidningar, radio och tv är viktiga för demokratin eftersom de skriver och talar om vad politikerna och partierna tycker och gör.

I Sverige får vi alltså veta vad som händer i politiken. Vi får också säga vad vi tycker. Det står skrivet i en av våra grundlagar som heter regeringsformen. Det finns fyra grundlagar i Sverige. De ska skydda vår demokrati.”

Sveriges fyra grundlagar

De fyra grundlagarna är:
regeringsformen,
successionsordningen,
tryckfrihetsförordningen och
yttrandefrihetsgrundlagen.

Regeringsformen handlar bland annat om vilka rättigheter medborgarna har och hur valet till riksdagen ska gå till.

Successionsordningen talar om vem som får bli kung eller regerande drottning i Sverige.

Tryckfrihetsförordningen handlar bland annat om yttrandefrihet i tryckta skrifter, till exempel tidningar och böcker.

Yttrandefrihetsgrundlagen handlar bland annat om yttrandefrihet i radio, tv och film.

Val i Sverige

Vart fjärde år är det val till kommun, landsting och riksdag i Sverige.

Valet till riksdagen, där de partier som styr Sverige sitter, är det som är mest känt.

Riksdagen har många viktiga uppgifter. De beslutar om lagar och landets pengar och kontrollerar att regeringen sköter sig. Tidningar och tv rapporterar ofta vad riksdagen gör.

Kommunen och landstinget

bestämmer om mycket annat som också är viktigt i människors vardag.

Kommunen bestämmer om skolor, daghem och äldreboende.

Landstinget bestämmer om

sjukvård, bussar och andra

färdmedel, till exempel färdtjänst.

Vart femte år är det också ett annat val. Då väljer vi vilka svenska

politiker som ska sitta i Europa-

parlamentet. Det väljer vi för att

Sverige är med i den Europeiska unionen (EU).

Alla val hålls alltid på söndagar.

I Sverige är valen proportionerliga.

Det betyder att om ett parti får 20 procent av rösterna så får partiet ungefär 20 procent av platserna i riksdagen. Samma sak gäller för valen till kommuner och landsting.

I riksdagen sitter 349 ledamöter.

I kommun och landsting kan det vara olika många politiker.

Rösterna räknas flera gånger. Först räknas rösterna på valkvällen. Då räknas alla röster som har lagts i valurnorna. Rösterna räknas i varje vallokal. Räkningen kallas för "valnattsresultatet".

På kvällen när valet är avslutat kan man se valresultaten på tv.

Dagen efter räknas rösterna en gång till. Då räknas de röster som inte räknades första gången, till exempel rösterna från utlandet.

Vid den andra räkningen räknas också personrösterna, där man har kryssat för vilken politiker man vill rösta på.

Det är länsstyrelsen i varje län som räknar rösterna. Rösterna räknas två gånger eftersom det är viktigt att det blir rätt.

Resultatet av den här räkningen brukar kallas för "det slutliga resultatet".

Det brukar ta en och en halv vecka innan rösterna till de olika valen är räknade. Rösträkningen är offentlig.

Det betyder att vem som helst får komma in och titta på när rösterna räknas.

När rösträkningen är klar sparas alla valsedlar till nästa val. Det är för att de ska kunna räknas en gång till om någon misstänker att det har blivit fel.

Får utländska medborgare rösta?

Personer som är utländska medborgare är medborgare i ett annat land än Sverige. De har rätt att rösta i kommunalval och landstingsval i Sverige om de har varit folkbokförda här tre år i följd före valdagen.

Utländska medborgare använder inte sin rösträtt i samma omfattning som svenska medborgare.

I valet 2010 röstade bara fyra av tio utländska medborgare i valet till kommunfullmäktige. Av alla medborgare röstade åtta av tio.

Att så få röstar kan bero på att en del tror att de inte har rätt att rösta alls eftersom de inte får rösta i riksdagsvalet. En del kanske tror att röstkortet de får i brevlådan är reklam och kastar det.

Man måste vara svensk medborgare för att få rösta till riksdagen.